

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

БІРЮКОВ ЄГОР ІГОРОВИЧ

УДК 330.3:332.142(342):338.2

**ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ
ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ РЕСУРСІВ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Чернігів – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі менеджменту та публічного адміністрування ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая».

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Худолей Вероніка Юрївна,
ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», ректор.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Тульчинська Світлана Олександрівна,
професор кафедри економіки і підприємництва
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського»;

кандидат економічних наук, доцент
Вовк Ольга Миколаївна,
доцент кафедри економіки повітряного транспорту
Національного авіаційного університету.

Захист відбудеться «15» травня 2020 р. о 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.051.01 у Чернігівському національному технологічному університеті за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95, ауд. І-224.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Чернігівського національного технологічного університету за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Автореферат розісланий «14» квітня 2020 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Соломаха

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Під впливом глобалізаційних процесів та реалізації парадигми сталого розвитку спостерігаються процеси модернізації суб'єктів економіки на основі різнорівневих систем. Технологічне оновлення ключових секторів економіки, обмеженість усіх видів ресурсів, інтеграційні виклики екологізації бізнес-середовища зумовили суттєві зміни у веденні господарської діяльності всіх суб'єктів економіки, особливо підприємств електроенергетики. Адже від стабільності, безперервності та ефективності функціонування цієї сфери економіки залежить рівень національної безпеки країни, економічне зростання та розвиток підприємств усіх сфер економічної діяльності, оскільки енергетичний сектор є системоутворюючим для національного господарства загалом. Динамічні зміни відносин в об'єднаній енергетичній системі, підвищення конкуренції між підприємствами різних форм власності та обумовлюють необхідність виокремлення особливостей функціонування підприємств електроенергетики в умовах обмеженості ресурсів.

Проблема функціонування підприємств електроенергетики висвітлена в працях вітчизняних науковців. Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад та вирішення прикладних проблем розвитку підприємств електроенергетики зробили: А. Абрамов, О. Амоша, О. Битяк, І. Бистряков, М. Бутко, О. Величко, О. Вовк, О. Гарафонова, В. Геєць, О. Губрієнко, О. Гудзь, В. Ільчук, С. Ілляшенко, С. Єрмілов, С. Кавун, О. Кириченко, В. Кравців, Д. Лукьяненко, О. Ляшенко, І. Мігус, А. Мельник, І. Нагорна, Є. Овчаренко, Л. Оліфіренко, О. Охріменко, Б. Слупський, А. Сменковський, Т. Сухорукова, В. Трапезніков, В. Точилін, С. Тульчинська, М. Хвесик, В. Худолей, В. Цаплін, А. Чорна, Н. Чухрай, А. Шевцов, В. Шведун, С. Шкарлет, В. Ящук та ін.

Відаючи належне науковому доробку вітчизняних науковців, треба зауважити, що подальшого удосконалення потребують теоретико-методичні та прикладні аспекти функціонування підприємств електроенергетики в модернізаційних умовах пов'язаних з обмеженістю ресурсів, при посиленні інтеграційних процесів та зміні моделі ринку електроенергетики. Це зумовило актуальність вибору теми, визначення мети, завдань та структури дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний автором напрям дослідження пов'язаний із проблемою науково-дослідних робіт, що виконувалися: у ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», а саме з темами:

- «Підвищення ефективності структури економічних систем на різних рівнях функціонування» (ДР № 0118U001589), де автором обґрунтовано тріаду напрямів нівелювання перешкод розвитку підприємств електроенергетики та підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу таких підприємств з урахуванням особливостей їх функціонування в об'єднаній енергетичній системі України;

- «Модернізаційні детермінанти трансформації суспільно-територіальних систем України в умовах посилення процесів євроінтеграції» (ДР № 0118U001588), у межах виконання якої автором на базі дослідження європейського досвіду взаємодії підприємств електроенергетики з іншими суб'єктами ринку електроенергетики обґрунтовано інституціональні засади підвищення ефективності діяльності підприємств електроенергетики (акт впровадження № 01/14769 від 15.11.2019 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності підприємств електроенергетики з урахуванням особливостей їх функціонування в умовах обмеженості ресурсів.

Досягнення поставленої мети здійснювалося шляхом послідовної постановки, формулювання та вирішення таких завдань:

- дослідити генезу наукової думки щодо ролі підприємств електроенергетики в підвищенні ефективності функціонування сфери матеріального виробництва;
- окреслити особливості розвитку вітчизняних підприємств електроенергетики в умовах обмеженості ресурсних можливостей;
- розробити методичні засади оцінки ефективності функціонування підприємств електроенергетики в модернізаційних умовах;
- оцінити динаміки розвитку підприємств електроенергетики в трансформаційний період;
- обґрунтувати шляхи удосконалення структури виробництва електроенергії та управління вітчизняними генеруючими підприємствами з урахуванням поглиблення ринкових відносин;
- охарактеризувати ресурсний потенціал підприємств електроенергетики та особливостей його ефективного використання на засадах сталого розвитку;
- вивчити Європейський досвід функціонування підприємств електроенергетики в умовах відкритості ринкового простору;
- удосконалити методичний підхід оцінювання ефективності діяльності вітчизняних підприємств електроенергетики;
- запропонувати сучасний інструментарій управління підприємствами електроенергетики в умовах структурної модернізації та диверсифікації джерел виробництва електроенергії;
- провести дослідно-експериментальну перевірку відповідності запропонованих структурно-логічних схем та алгоритмів підвищення ефективності функціонування підприємств електроенергетики в умовах обмеженості ресурсів.

Об'єкт дослідження – процеси функціонування підприємств електроенергетики в умовах обмеженості ресурсів.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти функціонування підприємств електроенергетики в модернізаційних умовах, зумовлених обмеженістю ресурсів та посилення конкуренції.

Методи дослідження. Методологічною базою дисертаційної роботи є фундаментальні положення теорії економіки та управління підприємствами, а також споріднених із ними теорій, загальнонаукові прийоми дослідження та спеціальні методи наукового пізнання. Для досягнення мети та вирішення окреслених завдань у роботі застосовано такі методи: історико-логічний – для дослідження розвитку об'єднаної енергетичної системи та підприємств електроенергетики, окреслення ролі підприємств електроенергетики у сфері матеріального виробництва; діалектичний – для окреслення взаємозв'язків та суперечностей об'єкта дослідження та розроблення методичних засад ефективності функціонування підприємств електроенергетики; аналізу та синтезу – для виявлення тенденцій і динаміки розвитку підприємств електроенергетики в умовах зміни моделей ринку електроенергії; абстрагування та монографічний – для обґрунтування понятійно-категоріального апарата та уточнення дефініційних понять, та виокремлення тріади перешкод розвитку підприємств електроенергетики та трілеми

напрямів їх нівелювання та впливу на конкурентоспроможність секторальної економіки; статистичний та аналітичний моделювання – для діагностування та розробки методичного підходу щодо оцінювання і прогнозування функціонування підприємств електроенергетики; узагальнень та формалізації – для обґрунтування концептуальних положень щодо підвищення ефективності функціонування підприємств електроенергетики та інституціональних засад адаптації їх до змін моделей ринку; системний, ресурсний та функціональний підходи – для дослідження різних за своєю природою процесів функціонування підприємств електроенергетики з урахуванням їхніх особливостей та факторів впливу різної природи.

Інформаційною базою дослідження є: Конституція України, закони України, законодавчо-нормативні документи та аналітичні матеріали Кабінету Міністрів України, дані Державної служби статистики, Міністерства енергетики та захисту довкілля України, Державної інспекції ядерного регулювання України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Держенергонагляду, звіти та статистичні дані підприємств електроенергетики, дослідження вітчизняних і закордонних учених, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в поглибленні наявних теоретичних положень та розробленні методологічних підходів та науково-практичних рекомендацій до підвищення ефективності функціонування підприємств електроенергетики в умовах ресурсних обмежень. Найсуттєвішими теоретико-методичними та практичними результатами, які характеризують наукову новизну дослідження й особистий внесок дисертанта, є:

вперше:

- сформульовано концептуальні положення функціонування підприємств електроенергетики в умовах зміни моделі вітчизняного ринку електроенергії, що побудовані на принципах цілісності, стійкості, надійності та адаптивності та ґрунтуються на урахуванні специфіки класифікаційних ознак особливостей підприємств електроенергетики для отримання позитивного економічного, соціального та екологічного ефектів;

удосконалено:

- теоретико-методичні підходи до систематизації трієми перешкод розвитку підприємств електроенергетики, що, на відміну від наявних, виокремлені як групи різновекторних за природою виникнення перешкод, що дозволило обґрунтувати тріаду взаємообумовлених напрямів їх нівелювання, які пов'язані з екзогенними та ендегенними факторами впливу на функціонування підприємств електроенергетики в рамках об'єднаної енергетичної системи;

- організаційно-економічні засади адаптації підприємств електроенергетики до сучасних інтеграційних реалій, що, на відміну від наявних підходів, ґрунтуються на імплементації європейського досвіду, проведення аукціонів продажу електроенергії, забезпечення розвитку допоміжних послуг та сприяють забезпеченню фіксованого рівня прибутковості підприємств електроенергетики, залученню приватних інвестицій, більш точному та оперативному прогнозуванню обсягів ринку електроенергії з урахуванням можливих коливань ціни «на добу вперед»;

- заходи щодо підвищення безпеки функціонування підприємств електроенергетики, що, на відміну від діючої практики, включають вектори диверсифікації ресурсів діючих підприємств у постачанні первинних енергоресурсів

та диверсифікації власних ресурсів для генерації електроенергії з максимальним використанням відновлювальних джерел енергії;

набуло подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат теорії економіки та управління підприємствами за рахунок поглиблення наукового тлумачення сутності та економічного змісту таких понять: «функціонування підприємств електроенергетики» як безперервний, регламентований, контрольований процес господарської діяльності, який супроводжується мінімальними змінами для підтримки життєдіяльності підприємства; «ефективність функціонування підприємства» як позитивна результативність певних процесів, які необхідно створити, забезпечити, задіяти, підтримувати на підприємстві відповідно до поставлених цілей;

- теоретико-методичні положення функціонування підприємств електроенергетики, що мають функціонально-інформаційну основу та представлені через рекурентне співвідношення, що дає можливість урахувати особливості функціонування господарюючих суб'єктів в умовах обмеженості ресурсів та їхня роль у підвищенні ефективності сфери матеріального виробництва;

- класифікаційні ознаки особливостей функціонування підприємств електроенергетики, що ґрунтуються на системному підході до виробництва та споживання електроенергії, соціально-суспільними та організаційними функціоналами особливостей управління ними;

- засадничі умови активізації залучення інвестиційних ресурсів у сферу електроенергетики із залученням державно-приватного партнерства; стимулювання інвестування наукових розробок і впровадження інновацій;

- критеріальні підходи до оцінювання та прогнозування ефективності розвитку підприємств електроенергетики, що базується на розрахунку значення доданої вартості підприємств шляхом визначення показника *EVA*, імітаційному моделюванні з урахуванням цільових компонент взаємообумовлених процесів впливу на ринок електроенергії, різних сценаріях прогнозування розвитку підприємств.

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення роботи полягає в тому, що теоретичні й методичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності функціонування підприємств електроенергетики в умовах обмеженості ресурсів.

Одержані результати впроваджено в діяльності:

- ТОВ «ДТЕК» щодо впровадження тріади напрямів нівелювання перешкод розвитку підприємств електроенергетики, що утворюють єдність, яка спроможна дати синергійний ефект для розвитку підприємств електроенергетики та підвищення ефективності їхньої діяльності (довідка № 17-01/2020 від 17.01.2020 р.);

- ТОВ «Науково-виробничий центр «Промінь»»: за результатами проведеного PEST-аналізу використані пропозиції щодо організації збору та опрацювання безперервної та об'єктивної інформації, аналітичної та прогнозної діяльності для прийняття ефективних управлінських рішень (довідка № 55 від 10.10.2019 р.);

- ТОВ «Д. Солюшнс»: модернізаційні заходи з урахуванням значного ступеня вразливості щодо впливу зовнішніх факторів, які орієнтовані на: оновлення основних засобів; впровадження інноваційних технологій; удосконалення та переоснащення електромереж та підвищення ефективності їх експлуатації,

управління та контролю; удосконалення системи керування режимом роботи електромереж та їх оснащенням відповідно до передавальних потужностей; підвищення точності обліку електроенергії та вчасний збір коштів за спожиту електроенергію (довідка № 20-01-23/2 від 23.01.2020 р.);

- АТ «Вінницяобленерго»: у напрямі впровадження інвестиційних проєктів, зокрема за рахунок державно-приватного партнерства, спрямованих на модернізацію основних засобів із урахуванням останніх інноваційних технологічних розробок, що сприятиме підвищенню коефіцієнта корисної дії та надійності енергопостачання, зниженню нетехнологічних втрат електроенергії, а також навантажувальних втрат електроенергії в лініях електропередачі (довідка № 19/19-а від 19.10.2019);

- Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України: у частині обґрунтування класифікаційних ознак особливостей функціонування підприємств електроенергетики, що сприятиме виконанню системоутворюючої, ресурсної, стимулюючої, регламентуючої та компенсаційної функцій підприємств електроенергетики (довідка впровадження № 05/10.2 від 23.01.2020 р.).

Результати дослідження використовуються в процесі підготовки навчальних програм, курсів, розділів підручників, навчально-методичних розробок, а також спецкурсів для студентів закладів вищої освіти, а саме у ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» під час викладання дисциплін: «Стратегічне управління підприємством», «Економіка підприємства», «Організація виробництва», «Національна економіка», «Економічний аналіз» для студентів освітніх ступенів «бакалавр» та «магістр» галузі знань 07 «Управління і адміністрування» (акт впровадження № 01/14749-а від 11.11.2019 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідались автором і були схвалені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки» (м. Київ, 2016 р., 2019 р.); «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (м. Київ, 2019 р.); «Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку та права в Україні та світі» (м. Полтава, 2019 р.); «Теорія та практика управління розвитком економіки» (м. Київ, 2019 р.); «Розвиток фінансово-економічного становища на різних рівнях управління: підприємство, регіон, держава» (м. Дніпро, 2019 р.); «Підприємництво, цифрові інновації, фінанси: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку» (м. Львів, 2019 р.); «Conduct of modern science - 2019» (м. Шеффілд, 2019 р.); «Scientific achievements during the rapid technological development» (м. Берлін, 2019 р.); «Інформаційні технології та фінансова система: сучасний стан, ефективність, перспективи» (м. Київ, 2020 р.).

Публікації. Основні положення і висновки опубліковано у 25 наукових працях загальним обсягом 30,09 друк. арк. (особисто автору належить 6,86 друк. арк.), у т. ч.: 2 колективні монографії (з них 1 – опублікована за кордоном); 9 фахових статей (з них 5 статей – у фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз), 3 статті – у наукових виданнях інших держав; 1 публікація – у іншому виданні України, що внесена до міжнародної наукометричної бази даних; 10 публікацій – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 215 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 20 таблиць (із них 4 повністю займають площу сторінки), 48 рисунків, бібліографічний опис списку використаних джерел із 169 посилань на 17 сторінках, 3 додатки на 12 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, визначено методологічну базу, розкрито наукову новизну, відображено практичне значення одержаних результатів та апробацію отриманих результатів.

У першому розділі – **«Теоретико-методологічні засади оцінки впливу підприємств електроенергетики на активізацію процесів сталого розвитку секторальної економіки»** – здійснено науковий дискурс наукової думки щодо ролі підприємств електроенергетики в підвищенні ефективності функціонування сфери матеріального виробництва; встановлено особливості розвитку вітчизняних підприємств електроенергетики в умовах обмеженості ресурсних можливостей; обґрунтовано методологію оцінки ефективності функціонування підприємств електроенергетики в модернізаційних умовах.

Дослідження генези наукової думки щодо функціонування підприємств дало можливість виокремити класичну, неокласичну, інституціональну, еволюційну та підприємницьку концепції. З'ясовано, що обмеженість ресурсів виступає фундаментальною проблемою, оскільки можливість використання наявних ресурсів обумовлюють задоволення потреб суспільства, що постійно зростають.

Проведене дослідження теорій функціонування підприємств, їхньої ресурсної компоненти та сутності понятійно-категоріального апарату теорії економіки та управління підприємствами дало можливість запропонувати авторське бачення економічних понять, а саме:

- «функціонування підприємств електроенергетики», під яким слід розуміти безперервний, регламентований, контрольований процес їхньої діяльності, який супроводжується мінімальними змінами, з метою підтримки життєдіяльності підприємства як системи та виконання ним поставлених функцій для забезпечення якісного задоволення інтересів суб'єктів національної економіки;

- «ефективність функціонування підприємства» як позитивна результативність певних процесів, які необхідно створити, забезпечити, задіяти, підтримувати на підприємстві відповідно до поставлених цілей та функцій, таких як результативність щодо економічної, соціальної та екологічної складової секторальної економіки.

Визначено класифікаційні ознаки функціонування підприємств електроенергетики, що включають особливості за виробництвом і споживанням електроенергії, соціально-суспільними та організаційними функціоналами діяльності та особливостями управління ними, що сприятиме розробленню і реалізації заходів модернізації господарюючих суб'єктів різних форм власності в умовах обмеженості ресурсів.

Для дослідження особливостей функціонування підприємств електроенергетики в сучасних умовах дисертантом обґрунтовано доцільність використання загальнонаукових і специфічних принципів, застосування системного, ресурсного та функціонального підходів, використання яких, відповідно до холистичного підходу, дає можливість цілісно окреслити закономірності об'єкта дослідження (рис. 1).

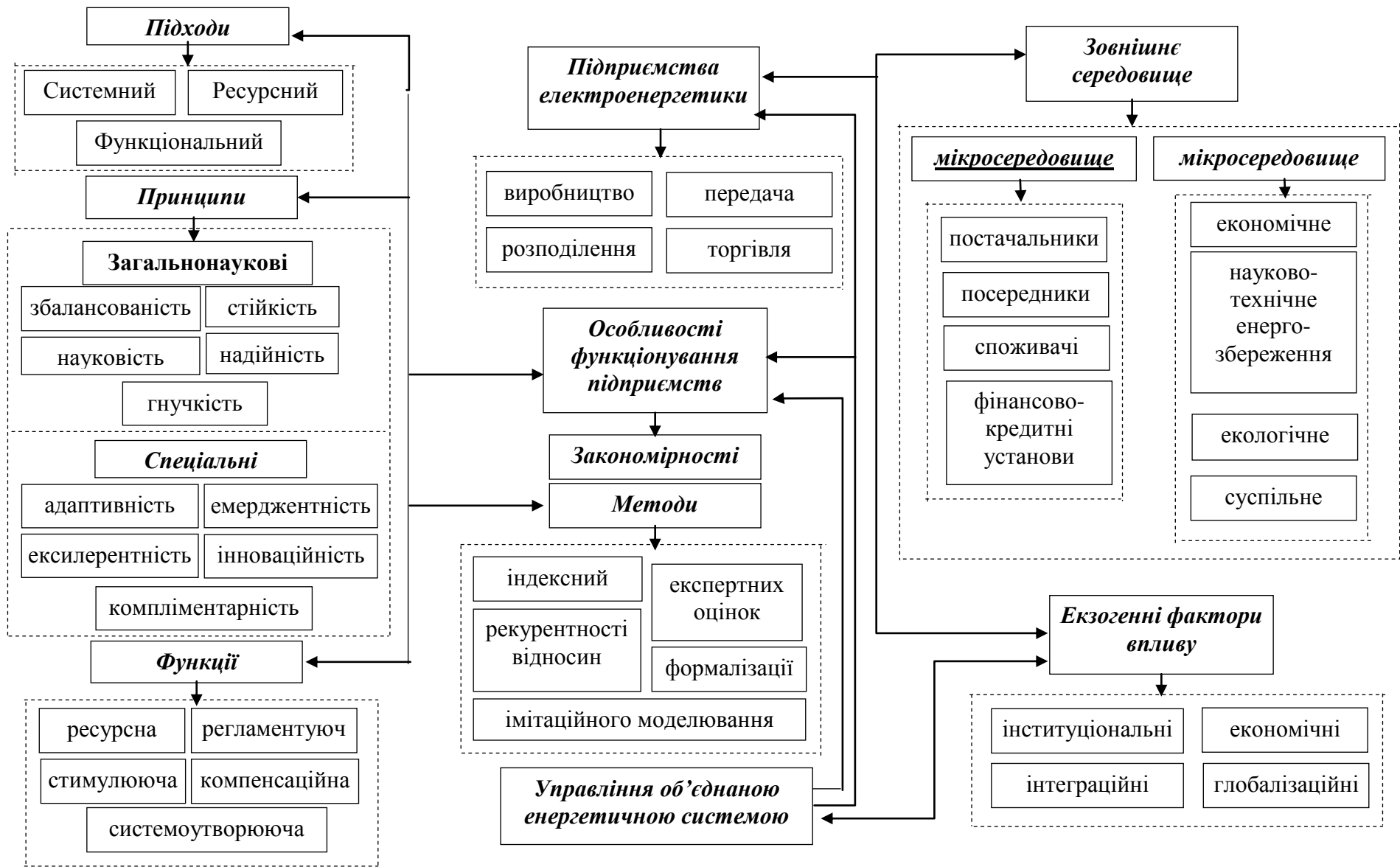

Рис. 1. Методологічні складові функціонування підприємств електроенергетики

Джерело: розроблено автором.

Щодо закономірностей особливостей функціонування підприємств електроенергетики, необхідно відзначити:

- раціональне використання ресурсів для повного забезпечення потреб в енергії з одночасним дотриманням економічного, соціального та екологічного ефектів;
- територіальну концентрацію виробництв електроенергії з урахуванням агломераційних особливостей та економії витрат живої та уречевленої праці;
- відповідність розвитку підприємств електроенергетики потребам забезпечення економічної безпеки країни та окремих просторових формувань субнаціонального рівня;
- екологізацію виробництва електроенергії, особливо на теплових та атомних станціях з метою дотримання потреб соціальної компактності проживання населення на прилеглих територіях;
- відповідність процесів регулювання ринку електроенергії рівню платоспроможності споживачів та конкурентоспроможності економіки за ціновою компонентною.

У другому розділі – «Тенденції і динаміка розвитку підприємств електроенергетики та їх вплив на конкурентоспроможність секторальної економіки України» – досліджено динаміку функціонування підприємств електроенергетики в трансформаційних умовах; проведено оцінювання структури виробництва електроенергії та управління вітчизняними підприємствами в сучасних умовах.

Доведено, що структурно ОЕС України являє собою одне з найбільших енергооб'єднань Європи, розміщення, генеруючі та технічні можливості якого забезпечують інтеграцію з іншими енергетичними системами та експорт електроенергії через Європейську мережу системних операторів із передачі електроенергії (ENTSO-E). Встановлено, що впродовж трансформаційного періоду виробництво електроенергії в Україні має тенденцію до зниження та структурних змін у складі генеруючих потужностей (табл. 1).

Таблиця 1

Установлена електрична потужність, млн кВт, 1990-2018 рр.

Різновид електростанцій	Рік										
	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Усього	55,6	52,9	54,6	54,6	55,0	55,9	55,8	55,9	59,1	52,8	51,5
у %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Теплові електростанції	37,1	36,3	35,2	35,0	35,1	35,6	35,3	35,3	38,0	30,7	29,4
у %	66,7	68,6	64,5	64,1	63,8	63,7	63,3	63,1	64,3	58,2	57,2
Атомні електростанції	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8
у %	24,8	26,1	25,3	25,3	25,1	24,7	24,7	24,7	23,4	26,3	27,0
Вітрові, сонячні електростанції	-	0,0	0,1	0,3	0,6	1,0	0,8	0,9	0,7	1,4	1,7
у %	-	0,0	0,2	0,5	1,1	1,8	1,4	1,6	1,2	2,7	3,3
Гідроелектростанції	4,7	4,7	5,5	5,5	5,5	5,5	5,9	5,9	6,2	6,4	6,2
у %	8,5	8,9	10,1	10,1	10,0	9,8	10,6	10,6	10,5	12,1	12,0
Інші енергогенеруючі установки	-	-	-	-	-	-	-	-	0,4	0,3	0,3
у %	-	-	-	-	-	-	-	-	0,7	0,6	0,6

Джерело: складено автором.

При цьому важливим показником функціонування підприємств електроенергетики виступає фактичне використання генеруючих потужностей, яке коливається залежно від їх видів від 11,1 до 72,9 %. У середньому рівень використання виробничих потужностей генеруючими підприємствами становить близько 40 %.

Проведене дослідження дає можливість зазначити, що в Україні залишається незадовільно високий рівень енергоємності ВВП, що в порівнянні з іншими країнами Європейського Союзу є більшим ніж 3,1 раза.

Щодо показників якості електроенергії, то індекс середньої тривалості довгих перерв в електропостачанні (SAIDI) у 2018 р. становив 696 хв, що на 28 хв менше за попередній 2017 р. (724 хв). Якщо порівнювати значення SAIDI в Україні з іншими країнами, то в Польщі SAIDI є меншим у 3,9 раза (180 хв), а в Німеччині – у 53,5 раза (13 хв).

Проведений аналіз стану основних засобів підприємств електроенергетики дає можливість констатувати, що на більшості електроенергетичних підприємств спостерігається критичний стану обладнання. Це стосується як енергогенеруючих так і підприємств, що передають та постачають енергію споживачам. Дуже високий стан зношеності основних засобів, а також обмеженість власних фінансових джерел підприємств електроенергетики зумовлює актуалізацію залучення інвестиційних ресурсів, передусім для модернізації діючих підприємств (рис. 2).

Рис. 2. Структура підприємств електроенергетики в ОЕС України
 Джерело: складено автором за результатами дослідження.

Інвестиційні програми, що розглядаються та схвалюються НКРЕКП із урахуванням їх обґрунтованості, спрямовуються на забезпечення комплексного підходу до підвищення енергоефективності роботи об'єднаної енергетичної системи загалом, забезпечення надійного, якісного постачання електроенергії споживачам, технічну реконструкцію розподільчих мереж різної напруги, впровадження інноваційних технологій, оновлення основних засобів та досягнення показників енергоефективності відповідно до Європейських стандартів.

Динаміка використання інвестиційних ресурсів за проектами підприємств електроенергетики у 2013–2018 рр. представлено на рис. 3.

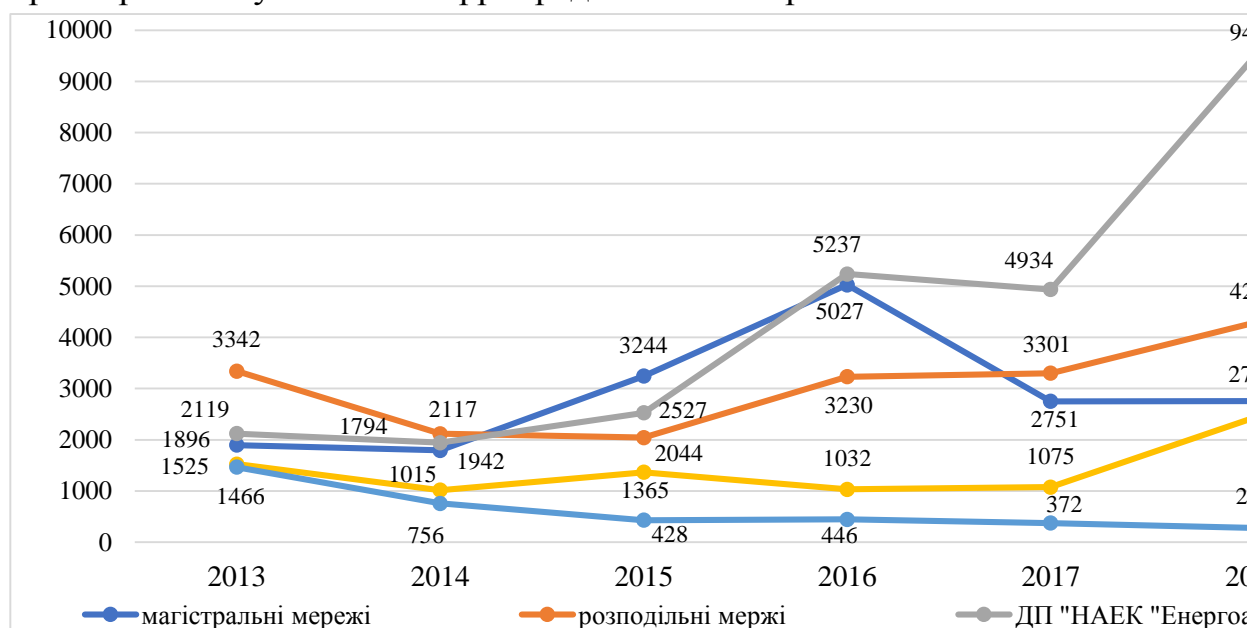

Рис. 3. Динаміка використання інвестиційних ресурсів за проектами підприємств електроенергетики у 2013–2018 рр., млн грн

Джерело: побудовано за даними Міністерства енергетики та захисту довкілля України.

Використовуючи метод рекурентності дисертантом проведено оцінку ефективності функціонування підприємств електроенергетики в умовах обмеженості ресурсів за формулою:

$$\begin{aligned}
 & F_1(p_1, p_2, p_3), n=1 \\
 & F_2(pr_1, pr_2, pr_3, pr_4, pr_5), n=2 \\
 & F_3(f_1, f_2, f_3, f_4, f_5), n=3 \\
 & F_4(m_1, m_2, m_3, m_4, m_5), n=4 \\
 & F_n \left\{ \begin{aligned} & F_5(z_1, \dots, z_m), n=5 \\ & F_6(z'_1, \dots, z'_m), n=6 \\ & F_7(o_1, o_2, o_3, o_4, o_5), n=7 \\ & F_8(e_1, e_2, e_3, e_4), n=8 \\ & F_9(U), n=9 \end{aligned} \right. \quad (1)
 \end{aligned}$$

де F_1 – методологічні підходи щодо вивчення об'єкта дослідження;
 F_2 – принципи функціонування підприємств електроенергетики;
 F_4 – методи;
 F_5 – зовнішнє мікросередовище функціонування підприємств електроенергетики;
 F_6 – зовнішнє макросередовище функціонування підприємств електроенергетики;

F_6 – особливості функціонування підприємств електроенергетики;

F_7 – екзогенні фактори впливу;

F_8 – управління об'єднаною енергетичною системою.

У третьому розділі – «Модернізаційні аспекти функціонування підприємств електроенергетики в умовах посилення інтеграційних процесів» – досліджено Європейський досвід функціонування підприємств електроенергетики в умовах відкритості ринкового простору; виокремлено інституціональні засади адаптації вітчизняних підприємств електроенергетики до сучасних інтеграційних викликів; запропоновано функціональну модель управління підприємствами в умовах структурної модернізації та диверсифікації ресурсних джерел виробництва електроенергії.

Виокремлення особливостей функціонування підприємств електроенергетики та визначення трілеми наявних перешкод їх розвитку дало можливість запропонувати тріаду напрямів нівелювання перешкод розвитку підприємств електроенергетики, котра включає макро- (національна економіка), мезо- (об'єднана енергетична система) та мікрорівень (підприємства електроенергетики), і спроможна у взаємодії дати синергійний ефект для розвитку окремих підприємств та сфери електроенергетики загалом (див. рис. 4).

Для оцінювання ефективності діяльності було обрано чотири підприємства електроенергетики, а саме: ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго», ПАТ «ДТЕК Східенерго» та ПАТ «ДТЕК Донбасенерго», які є різними за своєю потужністю. Найбільшу встановлену потужність генерації електроенергії має ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» (8307 МВт), але обрані для аналізу підприємства, за винятком ПАТ «ДТЕК Донбасенерго», входять до 10 найпотужніших електроенергетичних підприємств України. Усі підприємства мають розроблені плани інвестиційного розвитку. Оцінювання ефективності їхньої діяльності (рис. 5) було здійснено за методичним підходом розрахунку доданої вартості підприємства шляхом визначення показника *EVA* (*economic value added*):

$$EVA = NOPAT - WACC \cdot CE \quad (2)$$

де *NOPAT* (Net Operating Profit After Taxes) – чистий операційний прибуток після оподаткування;

WACC (Weighted Average Cost of Capital) – середньозважена вартість капіталу;

CE (Capital Employed) – сума інвестованого капіталу.

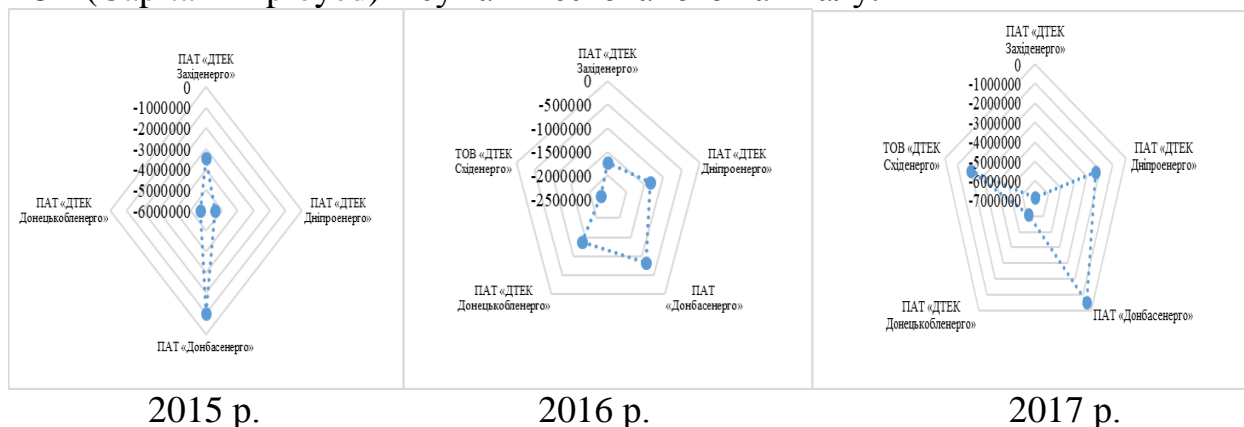

Рис. 5. Динаміка економічної доданої вартості за підприємствами електроенергетики за 2015–2017 рр.

Джерело: побудовано автором за результатами розрахунків.

Рис. 4. Трілема перешкод розвитку підприємств електроенергетики та тріада напрямів їх нівелювання
Джерело: розроблено автором.

Результати проведених розрахунків показали, що за досліджуваний період 2015-2018 рр. у всіх підприємств значення показника *EVA* було від'ємне, тобто доходи не перевищують витрати на капітал, що свідчить про некоректну та неефективну інвестиційну політику підприємств та низьку інвестиційну привабливість їх для зовнішніх інвесторів.

Вплив інвестиційних проєктів на діяльність підприємств було визначено за допомогою прогнозування діяльності підприємств, що базується на імітаційному моделюванні з урахуванням цільових компонент взаємообумовлених процесів впливу на ринку електроенергетики. Різні сценарії прогнозування розвитку підприємств електроенергетики сприятимуть впровадженню комплементарного підходу щодо активізації менеджменту щодо залучення інвестицій. Оптимістичний сценарій розвитку підприємств електроенергетики за структурними складовими представлено в табл. 2.

Таблиця 2

**Оптимістичний сценарій розвитку підприємств електроенергетики
за структурними складовими**

Показник	Рік				
	2021	2022	2023	2024	2025
ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»					
Потужність, МВт	8307	10383,75	12979,688	16224,609	20280,8
Виробництво електроенергії, МВт*год	17691	22113,75	27642,188	34552,734	38008
ПАТ «ДТЕК Західенерго»					
Потужність, МВт	4707,5	6119,75	7955,675	10 342,378	13 445,1
Виробництво електроенергії, МВт*год	16 554,1	21 520,33	27 976,429	36 369,358	47 280,2
ПАТ «Донбасенерго»					
Потужність, МВт	2795	3354	4024,8	4829,76	5795,71
Виробництво електроенергії, МВт*год	9128,6	10 954,32	13 145,184	15 774,221	18 929,1
ТОВ «ДТЕК Східенерго»					
Потужність, МВт	4297	4726,7	5199,37	5719,307	6291,24
Виробництво електроенергії, МВт*год	17 373,3	19 110,63	21 021,693	23 123,862	25 436,2

Джерело: прогнозовано автором.

Парадигма розвитку енергетики крізь призму екологічного способу мислення зумовлює імплементацію в Україні практики Європейських країн щодо використання відновлюваних джерел енергії. У 2017 р. частка у споживанні енергії, що генерується з відновлюваних джерел енергії, становила: у Швеції – 54,5 %, Фінляндії – 41,0 %, Чорногорії – 40,0 %, Латвії – 39,0%, Данії – 35,8 %, Албанії – 34,6 % та Австрії – 32,6 %. В Україні частка становила 1,7 %, а досягти рівня 10 % планується у 2030 р.

Дослідження функціонування підприємств електроенергетики дало можливість обґрунтувати напрями диверсифікації постачання первинних енергоресурсів, можливостей генерації електроенергії з максимально можливим використанням відновлювальних джерел енергії.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано шляхи вирішення науково-прикладного завдання щодо підвищення ефективності підприємств електроенергетики в умовах обмеженості ресурсів. Висновки та результати, одержані в процесі дослідження, можуть бути зведені до такого:

1. На основі генези наукової думки теорії економіки та управління підприємствами щодо їхньої ролі в підвищенні ефективності функціонування сфери матеріального виробництва через поглиблення понятійно-категоріального апарату шляхом уточнення сутності таких понять і категорій, як: «функціонування підприємств електроенергетики» як безперервний, регламентований, контрольований процес їхньої діяльності з метою підтримки життєдіяльності та виконання поставлених функцій для забезпечення якісного задоволення інтересів суб'єктів національної економіки; «ефективність функціонування підприємства» – як позитивна результативність певних процесів, які необхідно створити, забезпечити, задіяти, підтримувати на підприємстві відповідно до поставлених цілей та функцій, таких як результативність щодо економічної, соціальної та екологічної сфери національної економіки.

2. Сформовано теоретико-методичні підходи щодо систематизації трілеми перешкод розвитку підприємств електроенергетики, що являють собою три групи різновекторних перешкод, що зумовлені різною природою їх виникнення на різних рівнях: макро-, мезо- та мікрорівнях, що виступають окремими групами чинниками, але при цьому утворюють єдність, що спроможна дати синергійний ефект для розвитку підприємств електроенергетики та електроенергетики загалом.

3. Виокремлено класифікаційні ознаки особливостей функціонування підприємств електроенергетики, що включають у себе виробництво, передачу, розподілення електроенергії та її торгівлю. Урахування особливостей функціонування підприємств електроенергетики за класифікаційними ознаками сприятиме більш швидкому й адекватному реагуванню на коливання ринкової кон'юнктури внутрішнього та світових ринків енергоресурсів та забезпеченню енергетичної безпеки держави та її суб'єктів.

4. Сформульовано концептуальні положення функціонування підприємств електроенергетики в умовах зміни моделі внутрішнього ринку в напрямі підвищення конкуренції в об'єднаній енергетичній системі. Зміни моделі ринку електроенергії, обмеженість ресурсів, посилення інтеграційних процесів зумовлюють активізацію зусиль щодо підвищення ефективності функціонування підприємств електроенергетики, що ґрунтуються на: використанні методології системного, ресурсного та функціонального підходів; дотриманні системи загальнонаукових і специфічних принципів; активізації залучення інвестиційних ресурсів у розвиток підприємств цієї сфери діяльності; підвищенні рівня корпоративного управління.

5. Обґрунтовано використання системного, ресурсного та функціонального підходів, що дало можливість представити підприємства електроенергетики у функціонально-інформаційному вигляді за допомогою рекурентного співвідношення та дозволило досліджувати особливості їх функціонування в умовах обмеженості ресурсів; змін зовнішнього і внутрішнього середовища, посилення організаційних, економічних, соціальних та екологічних факторів у межах об'єднаної енергетичної системи.

6. Запропоновано удосконалення організаційно-економічних засад адаптації підприємств електроенергетики до сучасних інтеграційних реалій в умовах обмеженості ресурсів, що сприятимуть підвищенню конкуренції між підприємствами електроенергетики. Обґрунтовано доцільність імплементації регламенту Європейського парламенту та Ради Європи «Про цілісність та прозорість оптового ринку енергії» та запровадження системи проведення спільних аукціонів із розподілу міждержавних перетоків електроенергії між Україною та іншими сусідніми країнами зони ENTSO-E.

7. Доведено необхідність активізації процесу залучення інвестиційних ресурсів для підвищення ефективності діяльності підприємств електроенергетики в умовах обмеженості ресурсів. При цьому класифіковано напрями залучення інвестиційних ресурсів: по-перше, через використання механізму державно-приватного партнерства; по-друге, стимулювання вкладень у наукові розробки у сфері інновацій; по-третє, розвитку енергетики, який базується на імплементації європейського досвіду щодо удосконалення інституціонального середовища відповідно до вимог міжнародного законодавства та міжнародної практики.

8. Розроблено заходи щодо підвищення безпеки функціонування підприємств електроенергетики в умовах обмеженості ресурсів, що включають напрями диверсифікації джерел постачання первинних ресурсів та генерації електроенергії з максимальним використанням відновлювальних джерел енергії з урахуванням їх екологічної спрямованості для цілей економічного розвитку.

9. Проведено оцінювання ефективності діяльності підприємств електроенергетики за використанням методу розрахунку значення доданої вартості підприємств шляхом визначення показника *EVA* (*economic value added*) на прикладі ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго», ПАТ «ДТЕК Східенерго» та ПАТ «Донбасенерго». Це дозволило дійти висновку, що всі підприємства неефективно використовують власний капітал, а також проводять неефективну інвестиційну стратегію та мають низьку привабливість для інвесторів.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи в колективних монографіях

1. Бірюков Є. І., Худолей В. Ю. Управління підприємствами електроенергетики у напрямі інноваційних зрушень в умовах диверсифікації ресурсних джерел виробництва електроенергії. *Механізм управління формуванням стратегій випереджаючого інноваційного розвитку промислових підприємств*: монографія. Суми: Триторія, 2019. 248 с. (14,42/0,3 друк. арк.) (Особистий внесок: *запропоновано комплекс організаційно-економічних заходів управлінського характеру, спрямованих на оптимізацію існуючої структури та формування позитивного інвестиційного іміджу підприємств електроенергетики як невід'ємної складової інноваційного розвитку.*)

2. Biriukov I. Functioning principles of electric power enterprises in the conditions of sustainable socio-economic development. *Sustainable social development strategies and mechanisms for their implementation in the global dimension*: Collective monograph. Bulgaria: ISTMA, 2019. 367 p. (20,27/0,66 друк. арк.) (Особистий внесок: *на основі виокремлення факторів впливу на підприємства електроенергетики визначено принципи їх функціонування в умовах сталого розвитку та обмеженості ресурсів.*)

Статті у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз

3. Бірюков Є. І. Світовий досвід державної підтримки суб'єктів електроенергетичного ринку. *Бізнес Інформ*. 2019. № 10. С. 25–30. (0,5 друк. арк.) (Міжнародна індексація: Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, РИНЦ, Index Copernicus International, Directory of Open Access Journals, Academic Journals Database, Advanced Science Index, Open Academic Journals Index, GetInfo, BASE, Open AIRE, WorldCat, SUNCAT Union Catalogue, COPAC Union Catalogue, Open Access Library, J-Gate, Академия Google, Research Bible).

4. Бірюков Є. І. Ключові особливості функціонування підприємств електроенергетики та їх класифікаційні ознаки. *Агросвіт*. 2019. Вип. 21. С. 114–118. (0,5 друк. арк.) (Міжнародна індексація: SIS, Google Scholar, Index Copernicus).

5. Бірюков Є. І. Детермінуючі фактори впливу на функціонування електроенергетичних підприємств в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 11. С. 108–110. (0,45 друк. арк.) (Міжнародна індексація: SIS, Google Scholar, Index Copernicus).

6. Бірюков Є. І. Ресурсний потенціал підприємств електроенергетики та особливості його ефективного використання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. Вип. 21. С. 71–74. (0,5 друк. арк.) (Міжнародна індексація: SIS, Google Scholar, Index Copernicus).

7. Бірюков Є. І. Принципи забезпечення ефективності використання ресурсного потенціалу електроенергетичних підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7540> (0,5 друк. арк.) (Міжнародна індексація: SIS, Google Scholar, Index Copernicus).

Статті в наукових фахових виданнях України

8. Худолей В. Ю., Бірюков Є. І. Визначеність детермінант та діагностика результатів економічної діяльності підприємств в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр.* 2015. № 8 (171). С. 75–78. (0,5/0,25 друк. арк.) (Особистий внесок: визначено та обґрунтовано шість етапів проведення діагностики результатів діяльності підприємств в умовах ресурсних обмежень).

9. Худолей В. Ю., Бірюков Є. І. Особливості функціонування підприємств енергетичної галузі в сучасних умовах. *Моделювання регіональної економіки: зб. наук. пр.* 2018. № 1 (31). С. 306–313. (0,4/0,2 друк. арк.) (Особистий внесок: встановлено особливості стану й розвитку енергетичної галузі України, виокремлено основні проблеми підприємств енергетичного комплексу, обґрунтовано доцільність державного регулювання інноваційних процесів в енергетичній галузі).

10. Худолей В. Ю., Бірюков Є. І. Особливості розвитку підприємств електроенергетики в умовах забезпечення інноваційного розвитку енергетичної галузі. *Моделювання регіональної економіки: зб. наук. пр.* 2018. № 2 (32). С. 115–123. (0,5/0,25 друк. арк.) (Особистий внесок: визначено державні напрями щодо регулювання тарифоутворення та розвитку електроенергетичних підприємств, встановлено основні інституціональні засади регулювання діяльності енергетичного сектору країни, обґрунтована необхідність впровадження інноваційно-інвестиційні заходи щодо підтримки підприємств електроенергетики).

11. Бірюков Є. І. Інституціональні засади функціонування підприємств електроенергетики в сучасних інтеграційних реаліях. *Підприємництво та інновації*. 2019. Вип. 8. С. 88-92. (0,48 друк. арк.).

Статті в виданнях інших держав

12. Biriukov I. Transition of power supplies to innovative models of functions and control of their retail development. *Stredoevropsky vesnik pro vedu a vyzkum*. 2019. NR 11 (200). P. 19–24. (0,25 друк. арк.).

13. Biriukov I. Influence of different nature factors on the electricity companies' development. *News of science and education*. 2019. NR 11 (200). P. 9–14. (0,25 друк. арк.).

14. Biriukov I. Interaction with consumers of electric power companies in the developed world. *Nauka i studia*. 2019. NR 5 (66). P. 12-17. (0,25 друк. арк.).

Статті в інших виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз

15. Бірюков Є. І. Напрямки вдосконалення управлінської діяльності підприємств електроенергетики. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2019. Вип. 24. С. 97–103. (0,45 друк. арк.).

Матеріали науково-практичних конференцій

16. Бірюков Є. І. Впровадження енергозберігаючих технологій у діяльності підприємств. *Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції* (16 листопада 2016 р., м. Київ). Київ, 2016. С. 147. (0,06 друк. арк.).

17. Бірюков Є. І. Класифікація підприємств електроенергетики. *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції* (22 квітня 2019 р., м. Київ). Київ, 2019. Т. 2. С. 4-5. (0,08 друк. арк.).

18. Бірюков Є. І. Загальні недоліки функціонування електроенергетичних підприємств в Україні. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку та права в Україні та світі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (3 жовтня 2019 р., м. Полтава). Полтава, 2019. С. 8-9. (0,08 друк. арк.).

19. Бірюков Є. І. Функціонування підприємств електроенергетики: умови та чинники впливу. *Теорія та практика управління розвитком економіки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (10 жовтня 2019 р., м. Київ). Київ, 2019. С. 319–321. (0,08 друк. арк.).

20. Бірюков Є. І. Умови функціонування підприємств електроенергетики. *Розвиток фінансово-економічного становища на різних рівнях управління: підприємство, регіон, держава: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (19 жовтня 2019 р., м. Дніпро). Дніпро, 2019. С. 24–26. (0,16 друк. арк.).

21. Бірюков Є. І. Виробничі особливості функціонування підприємств електроенергетики. *Підприємництво, цифрові інновації, фінанси: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (26 жовтня 2019 р., м. Львів). Львів, 2019. С. 52–53. (0,08 друк. арк.).

22. Biriukov I. Diversification of electricity production resource sources. *Conduct of modern science - 2019: Materials of the XV International scientific and practical Conference, November 30 - December 7, 2019 Economic science: Sheffield. Science and education LTD*. PP. 3-5 (0,125 друк. арк.).

23. Бірюков Є. І. Ресурсний потенціал вітчизняних підприємств електроенергетики. *Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції* (27 листопада 2019 р., м. Київ). Київ, 2019. С. 18 (0,06 друк. арк.).

24. Biriukov I. Structure of electricity production by its generation types. *Scientific achievements during the rapid technological development: Proceedings of VI-th International scientific conference*, 1 December 2019, Berlin, tredition CmbH, Pp. 29–33. (0,19 друк. арк.).

25. Бірюков Є. І. Ризики діяльності підприємств електроенергетики та напрями їх нівелювання. *Інформаційні технології та фінансова система: сучасний стан, ефективність, перспективи: матеріали Міжнародна науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих учених* (31 січня 2020 р., м. Київ). Київ, 2020. С. 30–32 (0,15 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Бірюков Є. І. Особливості функціонування підприємств електроенергетики в умовах обмеженості ресурсів. – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), (галузь знань – економічні науки). – Чернігівський національний технологічний університет МОН України, Чернігів, 2020.

Дисертація присвячена поглибленню теоретичних положень та розробленню теоретико-методичних та прикладних засад модернізації та підвищення ефективності підприємств електроенергетики з урахуванням їхніх специфічних особливостей в умовах обмеженості ресурсів.

Отримало подальший розвиток понятійно-категоріального апарату теорії економіки та управління підприємствами шляхом поглиблення сутності та змістовного наповнення таких понять: «функціонування підприємств електроенергетики» та «ефективність функціонування підприємства». Запропоновано концептуальні положення функціонування підприємств електроенергетики в умовах зміни моделі електроенергетичного ринку в Україні. Обґрунтовано теоретико-методичні положення функціонування підприємств електроенергетики, що мають функціонально-інформаційну основу. Запропоновано класифікацію особливостей функціонування підприємств електроенергетики. Розроблено композицію заходів щодо активізації залучення інвестиційних ресурсів у підприємства електроенергетики. Удосконалено теоретико-методичні підходи до систематизації трілеми перешкод розвитку підприємств електроенергетики, що виокремлені як групи різновекторних за природою виникнення перешкоди, що дало можливість обґрунтувати тріаду взаємообумовлених напрямів їх нівелювання. Запропоновано організаційно-економічні засади адаптації підприємств електроенергетики до сучасних інтеграційних реалій. Сформульовано положення підвищення безпеки функціонування підприємств електроенергетики, що включають різні вектори диверсифікації ресурсів підприємств електроенергетики.

Ключові слова: особливості функціонування, підприємства електроенергетики, ресурси, обмеженість ресурсів, інтеграційні процеси, об'єднана енергетична система, ефективність функціонування, ефективність функціонування підприємств електроенергетики, структурна модернізація, електроенергетика.

ABSTRACT

Biryukov E. I. The features of electric power enterprises functioning in conditions of limited resources. – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a candidate degree in economic sciences in specialty 08.00.04 – Economics and management of enterprises (by types of economic activity), (branch of knowledge – economic sciences). – Chernihiv National University of Technology, Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernihiv, 2020.

The dissertation is devoted to the deepening of theoretical provisions on the development of theoretical and methodological and applied principles of modernization and increase of efficiency of electric power companies taking into account their specific features in the conditions of limited resources.

The conceptual and categorical apparatus of the economics and enterprise management theory has been further developed due to the deepening of the scientific essence interpretation and economic content of such concepts: "functioning of the power industry enterprises" and "efficiency of the enterprise functioning".

The conceptual provisions of the electric power enterprises functioning in the conditions of the electric power market model changing in Ukraine are offered. The theoretical and methodological provisions of the power utilities functioning, which have a functional information base and are presented by means of a recurrence relation, are substantiated. The classification of features of the electric power enterprises functioning, including features on production and consumption of electricity, socio-social and organizational functional of activity and features of management is offered.

Theoretical and methodological approaches to the systematization of the trilemma of obstacles to the development of electric power enterprises, which are distinguished as groups of multi-vector obstacles by nature, have been improved. This made it possible to justify the triad of interdependent directions of their leveling. They originate from each other due to the exogenous and endogenous factors influencing the functioning of the enterprise and the peculiarities of the electricity sector and the functioning of the United Energy System. Organizational and economic principles of adaptation of electric power companies to modern integration realities are grounded, based on the implementation of the European experience of conducting auctions of electricity sales, taking into account possible fluctuations of the price "per day forward". Formulated situation improve security of electricity enterprises, including enterprise resource vectors diversification of electricity supply and diversification of primary energy resources to generate electricity with the maximum use of renewable energy sources. The composition of measures for activation of attraction of investment resources in the enterprises of the electric power industry is developed, including measures on attraction of the mechanism of public-private partnership, stimulation of investment of scientific developments and introduction of

innovations; development of the energy sector as a whole and are based on the implementation of European experience in the field of electricity investment legislation.

Keywords: features of functioning, power companies, resources, limited resources, integration processes, integrated energy system, efficiency, functioning of power companies, structural modernization, electricity.

АННОТАЦИЯ

Бирюков Е. И. Особенности функционирования предприятий электроэнергетики в условиях ограниченности ресурсов. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности), (область знаний – экономические науки). – Черниговский национальный технологический университет МОН Украины, Чернигов, 2020.

Диссертация посвящена углублению теоретических положений и разработке теоретико-методических и прикладных основ модернизации и повышения эффективности предприятий электроэнергетики с учетом их специфических особенностей в условиях ограниченности ресурсов.

Получило дальнейшего развития понятийно-категориальный аппарат теории экономики и управления предприятиями за счет углубления научного толкования сущности и экономического содержания таких понятий: «функционирования предприятий электроэнергетики» и «эффективность функционирования предприятия». Предложены концептуальные положения функционирования предприятий электроэнергетики в условиях изменения модели электроэнергетического рынка в Украине. Обоснованы теоретико-методические положения функционирования предприятий электроэнергетики. Предложена классификация особенностей функционирования предприятий электроэнергетики. Разработано композицию мер по активизации привлечения инвестиционных ресурсов в предприятия электроэнергетики. Усовершенствованы теоретико-методические подходы к систематизации трилемы препятствий развития предприятий электроэнергетики, выделены как группы разновекторных по природе возникновения препятствия, что позволило обосновать триаду взаимообусловленных направлений их нивелирования. Обоснованы организационно-экономические основы адаптации предприятий электроэнергетики в современных интеграционных реалиях. Сформулировано положение повышения безопасности функционирования предприятий электроэнергетики, включающие разные векторы диверсификации ресурсов предприятий электроэнергетики.

Ключевые слова: особенности функционирования, предприятия электроэнергетики, ресурсы, ограниченность ресурсов, интеграционные процессы, Объединенная энергетическая система, эффективность функционирования, эффективность функционирования предприятий электроэнергетики, структурная модернизация, электроэнергетика.

Підписано до друку 13.04.2020 р. Формат 60x90^{1/16}
Папір офсетний. Друк різнографія. Ум. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 пр. Зам. № 2718/11

Суб'єкт видавничої діяльності занесено до держаного реєстру №6220049 13.10.2008,
ПРІНТЦЕНТР, м. Київ, вул. Політехнічна, 16